

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ. ТЕРМІНИ, ВИЗНАЧЕННЯ, ПЕРСОНАЛІЇ

Відп. редактори Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас.— К., 1993.— 800 с.

Зазначимо, що обмежений тираж цієї книжки не зможе вдовольнити попиту всіх бажаючих. Однак до бібліотек подібна праця знайде дорогу. І це дуже важливо. Адже необхідність у підготовці та виданні такої книги пов'язана з кількома принципово важливими обставинами. По-перше, здобуття Україною своєї незалежності стало однією з найбільших геополітичних подій ХХ століття, а це, в свою чергу, вимагає відповідного політико-філософського осмислення на основі оригінальних концептуальних підходів. По-друге, нагальною є потреба вироблення і ефективного здійснення науково обгрунтованої державної політики в міжетнічних відносинах, забезпечення прав національних меншин, використання з цією метою правових, економічних та ідеологічних інструментів. Конче, нарешті, потрібно звільнитися від трактування самої теорії нації та етнонаціональних відносин у вигляді окремих цитат Маркса і Леніна, як це робилося до недавнього часу. Науковий пошук, здоровий глузд та критичне зіставлення цих постулатів з дійсністю кінця ХХ століття переконують, що крім звільнення від сталінського націонал-нігілізму та шаблонів імперського мислення, вкрай необхідні й нові теоретичні обгрунтування в етнонаціональній сфері. Чи вдалося авторам розв'язати поставлене завдання? Думаємо, що так. І це цілком закономірно, оскільки до роботи над словником були залучені як відомі фахівці, що професійно займаються етнонаціональною проблематикою, так і «свіжі» сили — спеціалісти з питань історії України, правознавства, філософії, соціології, політичної етнології, етнополітології, культурології, українознавства, мовознавства, літературознавства тощо. Широко також залучені вчені української діаспори.

Позитивне значення словника у тому, що він наближає фахівців до розуміння і адекватного тлумачення визначень понять і термінів із сфери національних відносин.

Словник довідника включає терміни, які охоплюють основні розділи етнонаціональної проблематики, міжетнічного спілкування та етнополітичного знання. Книга складається з восьми розділів, кожний з яких має вступну статтю, що поступово «вводить» читача в термінологічну систему понять, що розглядаються.

Перший розділ присвячено проблемам національного відродження у контексті історичного досвіду. Він повинен відповідати на Шевченкове «Хто ми? Чні саме? Яких батьків?» Підкреслюється, що знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для формування національної самосвідомості, але й для піднесення національної гідності, використання кращих традицій в етнонаціональній практиці сьогодення.

У другому розділі вміщений матеріал з питань теорії етносу та міжетнічних відносин. Адже становлення української нації, оновлення суспільних відносин в Україні, розбудова української держави потребують переусвідомлення саме теорії. Необхідно неупереджено поглянути на зміст процесів у національній сфері, визначити шляхи подолання гальмуючих факторів в етнонаціональній політиці. Ступінь же розвитку відповідних галузей науки є таким, що вона не може задо-

вольнити потреби суспільного прогресу. Вже сьогодні ясно, що багато існує проблем, що ще не отримали свого відбиття в наукових дослідженнях. Дуже важливо, що автори у цьому розділі дали нові визначення таким поняттям, як «нація», «етнос», «етнополітика», «націоналізм», «шовінізм», «національні відносини». «вітчизна», «генеза української нації», «етнічна асиміляція», «етнічна соціологія» тощо.

Все це дозволило визначити концептуальну спрямованість етнонаціонального поступу, його теоретично-методологічні підвалини. Доречно зауважити, що в рецензованій книзі зібрано понад 500 визначень термінологічної системи етнонаціональної політики.

Так, зокрема, третій розділ присвячений державно-правовим аспектам національного розвитку України. В основі цього розділу — аналіз історичного процесу державотворення в Україні, починаючи від її витоків за часів Київської Русі до сьогодення. На нашу думку, розділ містить матеріал, який дасть поштовх для поглибленого вивчення та аналізу державотворчих процесів в Україні, збагатить вивчення цієї проблеми новими підходами.

У четвертому розділі «Проблеми етнонаціональної політики» сконцентрована увага на необхідності «демонтажу» старої національної політики, яка виправдовувала недооцінку та ігнорування національного фактора.

П'ятий розділ автори присвятили духовно-культурному відродженню України та культурі міжнаціонального спілкування. У розділі наголошується на тому, що національна своєрідність української культури базується на розмаїтті конкретних виявів за рахунок повноцінного засвоєння національної та всесвітньої культурної спадщини. Термінологічна визначеність розділу спрямована на підтвердження ідеї про те, що ставлення до власної історичної спадщини є важливим показником зрілості кожної національної культури.

Наступний розділ «Національне виховання, подолання гальмуючих факторів відродження» містить матеріал, який засвідчує необхідність вироблення системи національного виховання, цілеспрямованого процесу утвердження національної самосвідомості, прагнення до забезпечення національного розвитку України.

Завершується довідник розділом «Релігія і церква в етнонаціональному відродженні України», що становить помітний науковий інтерес.

Звичайно, варто було б побажати авторам більш повніше підійти до висвітлення окремих тем, але, звісно, можна зрозуміти й керівників авторського колективу — академіка УАПН Ю. І. Римаренка і члена-кореспондента АН України І. Ф. Кураса — адже обсяг довідника й так значно перевищує 50 аркушів.

В. О. СОЛОДЬКО (Київ)
М. М. ПОЛОНИНЧУК (Київ)

СТАРИННЫЕ ГОРОДА ХАРЬКОВЩИНЫ: ЗМИЕВ /

Гос. архив Харьковской области, Совет Харьковской областной организации Украинского общества охраны памятников истории и культуры.— Харьков, 1992.— 39 с.

Державний архів Харківської області при сприянні Ради обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури та Єпархіального управління Української православної церкви розпочав видання серії популярних збірників документів і матеріалів